

פרשת בְּחֻקֵי הַתְּשֻׁעָה"ח

adk1010@gmail.com

הרב ארי דוד קאהן

1. ויקרא פרק כו, מ-מו

(מ) וְהִתְנַדְּוּ אֶת־עֲוֹנֵם וְאֶת־עֲוֹן אַבְתֶּם בְּמַעַלְמֵם אֲשֶׁר מְעַלְוּ־בִי וְאִף אֲשֶׁר־הִלְכּוּ עִמִּי בְּקָרִי: (מא) אִף־אֲנִי אֵלֶיךָ עִמָּם בְּקָרִי וְהִבֵּאתִי אִתָּם בְּאֶרֶץ אֲיִבֵיהֶם אוֹ־אֲזִי יִכְנַע לְכַבֵּם הָעָרֶל וְאֲזִי יִרְצוּ אֶת־עֲוֹנֵם: (מב) וְזִכְרֹתִי אֶת־בְּרִיתִי יִעֲקֹב וְאִף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאִף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֹר וְהָאֶרֶץ אֲזָכֹר: (מג) וְהָאֶרֶץ תַּעֲזֹב מֵהֶם וְתִרְץ אֶת־שִׁבְתֵּיהֶּ בְּהִשְׁמָה מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ אֶת־עֲוֹנֵם יַעַן וּבְלִעַן בְּמִשְׁפָּטֵי מֵאֲסוֹ וְאֶת־חֻקֹּתַי גְּעִלָה נִפְשָׁם: (מד) וְאִף־גַּם־זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֲיִבֵיהֶם לֹא־מֵאֲסָתִים וְלֹא־גְעִלְתִּים לְכֻלָּתָם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם: (מה) וְזִכְרֹתִי לָהֶם בְּרִית רַאשֻׁגִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי־אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לְהַזִּיחַ לָהֶם לֵאלֹהִים אֲנִי ה': (מו) אֱלֹהֵי הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן ה' בְּיָדוֹ וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד מֹשֶׁה: פ

2. רש"י ויקרא פרשת בחקותי פרק כו פסוק מו

וְהַתּוֹרָה - אחת בכתב ואחת בעל פה, מגיד שכולם נתנו למשה בסיני:

3. ויקרא פרק כז, לד

אֱלֹהֵי הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי:

4. ויקרא פרק כז, ג

(ג) אִם־בְּחֻקֹּתַי תִּלְכּוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אִתָּם:

5. ויקרא פרק א פסוק א

וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר:

6. ויקרא פרק כה, א

וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר:

7. רשב"ם ויקרא פרק כו פסוק מו

(מו) בְּהַר סִינַי בִּיד מֹשֶׁה - שכן התחילה פרשת שמיטה וידבר י"י אל משה בְּהַר סִינַי. וגם גמר התוכיחות האלה בשביל השמיטה הם כדכת' כל ימי השמה תשבות, כי כל מצות של פרשת בהר סִינַי בשמיטות ויובלות מדבר ושליחות עבדים וחזרת קרקעות, לכך נאמרו כאן התוכיחות של עבירות השמיטות בהר סִינַי הכל בפעם אחת:

8. אבן עזרא ויקרא פרק כו פסוק מו

אלה החקים והמשפטים הם הכתובים בפ' וישמע, ואלה המשפטים ופרשת בהר סִינַי. אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל רמז לברית הר סִינַי, כי אחר שנעשה המשכן והיה הכבוד באהל מועד לא עלה משה בהר סִינַי. גם הזכיר הפרשה של הערכין בעבור שנאמרה בהר סִינַי, כי כן כתוב באחרונה, כי תחלת ספר וידבר ה' אל משה במדבר סִינַי באהל מועד בספר ויקרא:

9. דברים פרק כח, סט

אֱלֹהֵי דְבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר־צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה לְכַרֵּת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלִּבְד הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת אִתָּם בְּחֶרֶב: פ

10. במדבר פרק לו פסוק יג

אֱלֹהֵי הַמִּצְוֹת וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּיַד־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יַרְחוֹ:

11. ספורנו ויקרא פרק כו פסוק מו

(מו) אלה החקים. כל המצות שנאמרו קודם שהתחיל פרשת אם בחקותי הם החוקים והמשפטים והתורות שעליהם נכרת הברית בברכות וקללות וזה הוא הברית שהזכיר באמרו מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב (דברים כח, ט): בינו ובין בני ישראל. שנדר הוא יתעלה הברכות לכשיזכו וקבלו הם האלות אם לא יזכו. אבל ערכי אדם ודיני הקדש בית ושדה ובכור וחרמים ומעשר בהמה כלם נאמרו אחר זה הברית אף על פי שנאמרו גם הם בהר סִינַי כאמרו:

12. רש"י ויקרא פרשת בהר פרק כה פסוק א

בְּהַר סִינִי - מָה עֲנִין שְׁמִטָּה אֶצֶל הַר סִינִי? וְהֲלֹא כָּל הַמִּצְוֹת נֶאֱמָרוּ מִסִּינִי? אֵלֶּא מֶה שְׁמִטָּה נֶאֱמָרוּ כְּלִלּוּתֶיהָ וּפְרִטוּתֶיהָ וְדִקְדוּקֶיהָ מִסִּינִי אִף כִּלְוֹן נֶאֱמָרוּ כְּלִלּוּתֶיהָ וְדִקְדוּקֶיהָ מִסִּינִי, כִּי שְׁנוּיָהּ בְּת"פ; וְנִרְאָה לִי שְׁכַף פְּרוּשָׁה: לְפִי שֶׁלֹּא מִצִּינוּ שְׁמִטַּת קִרְקָעוֹת שְׁנִשְׁנִית בְּעֶרְבוֹת מִזֶּבֶח בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה, לְמַדְנִי שְׁכַלְלוּתֶיהָ וּפְרִטוּתֶיהָ כִּלְוֹן נֶאֱמָרוּ מִסִּינִי, וְכֹּא הַפְּתוּב וְלִמַּד כֵּן עַל כָּל דְּבוּר שְׁנִדְבָר לְמִשְׁנֵה, שְׁמִסִּינִי הָיוּ כְּלָם, כְּלִלּוּתֶיהָ וְדִקְדוּקֶיהָ, וְחִזְרוּ וְנִשְׁנוּ בְּעֶרְבוֹת מִזֶּבֶח:

13. ספורנו ויקרא פרק כה פסוק א

וידבר ה' אל משה בהר סיני. הגה לא יזכיר בשום מצוה מקום הצווי זולתי כאשר קרה חדוש אז באותו המקום אבל באר שכשומר האל יתעלה בסיני והשביעת תשמיטנה ונטשיתה ואכלו אביני עמך ויתרם וכו' (שמות כג, יא) פירש למשה אז כל דיני השביעית האמורים בזה המקום וזה להבין ולהורות שזה בעצמו היה בכל שאר המצוות שאף על פי שנאמר בקצתם מקרא מועט היה הבאור אז רחב באר היטב כאמרם ז"ל מה ענין שמטה לענין הר סיני אלא מה שמטה נאמרו כללותיה ופירושיה ודקדוקיה מסיני אף כל המצוות נאמרו מסיני כללותיהם ודקדוקיהם ופירושיהם. והזכיר משה רבינו זאת הפרשה בזה המקום כי חשב שיכנסו תכף לארץ כמו שהעיד באמרו נוסעים אנחנו אל המקום (במדבר י, כט). והזהיר על שמטת קרקע בפרט כי בחטאם בשמירתה יגלו ממנה כמו שהעיד באמרו אז תרצה הארץ את שבתותיה (להלו כו, לד) וכן העיד בסוף דברי הימים באמרו עד רצתה הארץ את שבתותיה (דהי"ב לו, כא):

14. שמות פרק כג פסוק יא

והשביעית תשמיטנה ונטשיתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חנית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך:

15. רשב"ם ויקרא פרק כה פסוק א

בהר סיני - קודם שהוקם אוהל מועד:

16. אבן עזרא ויקרא פרק כה פסוק א

בהר סיני אין מוקדם ומאוחר בתורה. וזו הפרשה קודם ויקרא, וכל הפרשיות שהם אחריו, כי הדבור בהר סיני, ועתה כרת הברית הכתובה בפרשת ואלה המשפטים, והזכירה במקום הזה לחבר תנאי הארץ. וכאשר אמר על העריות, כי בעבורם תקיא הארץ אותם, כן אמר בפרשת אם בחקותי על שבתות הארץ, והזכיר בתחלה פי' השבתות:

17. בכור שור ויקרא פרק כה פסוק א

(א) בהר סיני. כל הפרשיות כולן של מעלה מראש הספר עד כאן נאמרו מאהל מועד, וכולה שייכי באהל מועד: הקרבנות הטהורות והטמאות שצריכין לזוהר מליכנס ומלאכול בקודש בטומאה, כגון זבים ומצורעים ובעלי קריים ויולדות ומלואים וכל העניין, אבל אילו שני הפרשיות בהר סיני ואם בחקותי לא שייכי כל כך לאהל מועד ולא לכהנים ונאמרו בהר סיני. ומיהו משום דשייכי קצת שמדברות בשביעית ויובל וערכין דשייכי בכהנים, שהכהנים מקדשים השנים, וביובל כתיב: "והעברת שופר תרועה"¹, וכתיב: "ובני אהרון הכהנים יתקעו בחצוצרות"². וגם מדברים בחרמים שהם לכהנים, ובערכין שהכהנים מעריכין, נצטרפו הכא בתורת כהנים. ומשום דלא תיסק אדעתין דנאמרו באהל מועד, כתב דבהר סיני נאמרו³.

18. חזקוני ויקרא פרק כה פסוק א

(א) בהר סיני כל מקום שנאמר בהר סיני, בו בהר נאמר קודם רדתו בתשרי. וגם פרשה זו נאמרה ממחרת מתן עשרת הדברות. ומה שנכתבו פרשיות הללו כאן בספר תו"כ היינו טעמא, משום דאית בהו מצות שמיטים ויובלות דשייכי בהו כהנים. כדכתיב והעברת שופר תרועה וגו' וכתיב ובני אהרן יתקעו וגו', ואית בהו מצות חרמים שהם לכהנים, וערכים שהכהנים מעריכין. כאן פירש"י, לפי שלא מצינו שמטת קרקעות שנשנית בערבות מואב כו', כלומר אחר שנאמר כאן פרשת עבד עברי ונשנית היא במשנה תורה בפרשת ראה, וזו שמטת קרקעות לא נשנית שם. למדנו - בעל כרחינו - שכללותיה ופרטותיה נאמרו מסיני - א"כ בהר סיני דהכא קרא יתירה הוא, אלא בא ולמד כאן - על כל דבור

ודבור שנדבר למשה - כגון שאר מצוות וכל עניני שמיטות ואפילו פרשת עבד עברי - שמסיני היו כללותיהם ופרטותיהם ודקדוקיהם וחזרו ונשנו בערבות מואב - כמו שמצינו פרשת עבד עברי שנא' כאן ונשנית בערבות מואב.

19. רמב"ן ויקרא פרק כה פסוק א

וידבר ה' אל משה בהר סיני - מה ענין שמיטה לענין הר סיני, והלא נאמרו כל המצוות מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטיה ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו כללותיהן ופרטיהן ודקדוקיהן מסיני, כך שנויה בתורת כהנים (ריש הפרשה). ונראה לי שכך פירושו, לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב למדנו שכללותיה ופרטיה כולן נאמרו מסיני, ובא הכתוב ולימד כאן על כל דיבור שנדבר למשה בסיני שמסיני היו כללותיהן ודקדוקיהן וחזרו ונשנו בערבות מואב, לשון רש"י. ואינו נכון בעיני כלל, שהרבה מצוות כשמיטה שלא נשנו בערבות מואב ונדע בהן שנאמרו כללותיהן ופרטיהן מסיני או באוהל מועד. ועוד מנין שהוקשו שאר הדברות שנשנו בערבות מואב לשמיטה ולא היו כללותיהן מסיני ופרטיהם בערבות מואב, וכן היה ראוי יותר לומר כי הנשנות נשנו לבאר פרטיהם כי לא נאמרו בסיני אלא כללותיה:

אבל הברייתא השנויה בתורת כהנים פירושה ברור, שהשמיטה נאמרו כללותיה מסיני דכתיב בפרשת ואלה המשפטים (שמות כג יא) וְהִשְׁבִּיעַת תְּשֻׁמְטָנָה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֶבְיָי עִמָּךְ וכו', ואלו דיני השמיטה בדרך כלל, ובכאן חזר ואמר כי בהר סיני עוד נאמרו כל פרטיה שהרי כולם נזכרו בפרשה הזאת, ובסוף הענין (להלן כז לד) כתיב אלה המצוות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני, להקיש כל המצוות אל השמיטה הנזכרת שכולן היו כן שנאמרו בכלל ופרט והכל מסיני:

וכן שנו שם בתורת כהנים (סוף סיפרא), אלה המצוות, אין נביא רשאי לחזש עוד דבר מעתה. אשר צוה ה' את משה, כדאי השליח לשולחו. את משה אל בני ישראל, זכות ישראל גרמה. בהר סיני, שכולם נאמרו מסיני. עד כאן בת"כ. אבל ענין ערבות מואב, שנצטוה שם משה לבאר התורה לבנים, כך נראה לי וזה כפתור ופרח:

וענין הפרשה הזאת שנכתב בכאן, אמר ר"א כי זאת הברית הכתובה בפרשת ואלה המשפטים (שמות כד ז), וכשקבלו על נפשם נעשה ונשמע אז נכרתה הברית ואמר להן כל הפרשה הזאת. והזכירה במקום הזה לחבר תנאי הארץ, כי כאשר אמר על העריות כי בעבורם תקיא אותם הארץ (לעיל יח כח) כן אמר בפרשת אם בחקותי על שבתות הארץ (להלן כו לד), והוצרך תחילה להזכיר השבתות: ולפי דעתי כי נכתבה כאן בסדר נכון, כי פירוש "בהר סיני" בעלותו שם לקבל לוחות שניות: וביאור הענין, כי בתחילת ארבעים יום הראשונים של לוחות הראשונות כתב משה בספר הברית את כל דברי ה' ואת כל המשפטים הנאמרים שם ויזרוק דם הברית על העם (שמות כד ח), וכשחטאו בעגל ונשתברו הלוחות כאילו נתבטלה הברית ההיא אצל הקדוש ברוך הוא, וכשנתרצה הקדוש ברוך הוא למשה בלוחות שניות צוהו בברית חדשה שנאמר (שם לד י) הנה אנכי כורת ברית, והחזיר שם המצוות החמורות שנאמרו בסדר ואלה המשפטים בברית הראשונה ואמר (שם פסוק כז) כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל:

ורצה הקדוש ברוך הוא להחמיר עליהם בברית הזאת השנית שתהיה עליהם באלות ובקללות, ושתהיה כראשונה על כל המצוות הראשונות ועל כל המשפטים כמו שנאמר בברית הראשונה (שם כד ג) את כל דברי ה' ואת כל המשפטים, ולפיכך אמר בכאן בסוף התוכחות (להלן כו מו) אלה החקים והמשפטים והתורות אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה, הוא רומז אל כל המצוות והמשפטים שנאמרו בברית הראשונה בסדר ואלה המשפטים שהיו כולן בברית הזאת:

והנה בספר הברית הראשון נאמרה השביעית בכלל כמו שהזכרתי, שנאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה וכו', ועתה בברית הזאת השנית נאמרה בפרטיה ודקדוקיה ועונשיה. ובעת הברית הראשונה שהוא בארבעים יום ראשונים נצטוה משה על המשכן, וכשנתרצה לו הקדוש ברוך הוא וצוהו לכתוב להם ברית שניה ירד משה ויצום את כל אשר צוה ה' אותו בהר סיני והיה מעשה המשכן מכללם, ואז הקהיל משה את כל עדת בני ישראל ואמר להם כבתחילה (שמות לה א) אלה הדברים אשר צוה

ה' לעשות אותם במלאכת המשכן. והנה קבלו הדבר בשמחה, ויצאו מלפניו מיד ובאו כולם ונתנו הנדבה ועשו המשכן והשלימו מלאכתו. וכאשר הוקם, מיד "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד" (ויקרא א א) וצוהו בקרבנות ובכל תורת כהנים, ומשה צוה הכל אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל מיד:

וכאשר השלים אמר להם עוד צוה אותי השם בהר סיני לפרש לכם השמיטה והיובל ולכרות לכם על כל המצוה והמשפטים ברית חדשה באלה ובשבועה:

ולא הוצרך עתה שיזבח זבחים ויזרוק חצי הדם על העם וחצי הדם על המזבח כאשר עשה בראשונה, אבל קבלו עליהם הברית הראשונה באלות ובקללות אלה. וזה טעם "אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני" (להלן כו מו), כי הוא הנותן להם בברית הזאת כי מחל להם על פי התנאים האלו כמו שפירשתי בסוף כי תשא (שמות לד כז):

וכן ברית ערבות מואב כן היה, שקבלו עליהם התורה באלות ובקללות ההם, והיא הברית, כמו שנאמר (דברים כח ט) אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכרות את בני ישראל בארץ מואב מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב. ואמת אמרו שבתנאי הארץ השמיטה והיובל כאשר יזכיר בתוכחות (להלן כו לד לה), ועל זה נתפרשו בברית הזאת השנית:

20. שמות פרק לד פסוק כז

וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה פְּתַב־לֶךָ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְעַלְפֵּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה פְּרַתִּי אִתְּךָ פְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל:

21. רמב"ן שמות פרק לד פסוק כז

(כז) כתב לך את הדברים האלה - צוה שיכתוב ספר ברית ויקרא אותו באזני העם, ויקבלוהו עליהם בנעשה ונשמע כאשר עשו בראשונה, כי כל המעשה אשר היה בלוחות הראשונות ירצה לשנותו עמהם בלוחות השניות. ואין ספק שעשה כן, אבל לא חשש הכתוב להאריך לאמר ויעש כן משה, כאשר הראיתך במקומות רבים (לעיל י ב, ועוד). והנכון בעיני, כי בעבור שישראל הם החוטאים והעוברים על הברית, הוצרך הקדוש ברוך הוא לחדש להם ברית חדשה שלא יפר הוא להם בריתו, ואמר למשה שיכתוב התנאין, וזה טעם כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל. וטעם אתך, כי בעבורך עשיתי עמהם, ולא הוצרכו הם להביא עצמם במסורת הברית הזאת, אבל הוא יתברך הצריך לכרות להם ברית במחילה שמחל להם, וכתב המחילה והתנאין:

ר' חיים פלטיאל ויקרא פרק כה פסוק א

פרשת בהר

(א) פי' רש"י מה שמיטה כללותיה ודקדוקיה מסיני אף כל כללותיה ודקדוקיה מסיני. לפי שמצינו כמה מצות שהאריך במקום אחד יותר ממה שהאריך במקום אחר ואולי הו' ליה למימר דלא נאמר הכל בסיני להכי קאמר דגבי שמיטה כתיב לעיל הכלל ואותו הכלל בסיני נאמר דהא אמרינן ואלה ו' מוסיף על עניין ראשון א"כ כללותיה נאמרו בסיני ודקדוקיה נמי חזינן דנאמרו בסיני דכתיב בהר סיני הכא על הדקדוקים ה"נ כל המצות כללותיה ודקדוקיה נאמרו בסיני.

מה עניין שמיטה וכו', ונ"ל שכך פירושו, צ"ל מיישב יותר מהפי' ראשון גם צ"ל איך מוכיח וחזרו ונשנו בערבות מואב, ונ"ל שכך דעת רש"י הנני רואה הרבה דברים שכללותיה ודקדוקיה בפירוש ולא נאמר בהן בהר סיני ועל זה הפי' השני לפי שלא נשנית שמיטה בערבות מואב ומעתה אומר רש"י הנני רואה כי שמיטה אעפ"י שלא נשנית בערבות מואב א"ה נשנית כללותיה ודקדוקיה מסיני א"כ כ"ש שאותם שנאמרו כללותיה ודקדוקיה בסיני חזרו ונשנו בערבות מואב, מה תאמר אדרבא להפך היא הנותנת משום דלא נשנית בערבות מואב נאמ' פה כללותיה ודקדוקיה בהר סיני אם לא אמצא שנשנו בערבות מואב מהיכא ועל זה אומר רש"י מסברא הנני רואה מקצתן שנאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני וחזרו ונשנו בערבות מואב וא"כ אינו מכה סברא שאמרתי א"כ כל אחד מגלה על חבירו כי כמו שהנני רואה מקצתן שנאמרו כללותיה ודקדוקיה בסיני וחזרו ונשנו בערבות מואב גם שמיטה אעפ"י שאינו בפירוש בערבות מואב נאמרו כללותיה ודקדוקיה בסיני א"כ ה"ה שכולן נאמרו כללותיה ודקדוקיה בסיני וכולן נשנו בערבות מואב.

למה נאמר כאן באותה פרשה בהר סיני לפי שכל הפרשיות שנאמרו מראש הספר עד כאן הכל היה באוהל מעד ושייכי לאוהל מעד הקרבנות והמנחות טמאות וטהרות שצריכים להזהר מלכנס למקדש ומלאכול טהרות בטומאה כגון זבים ומצורעים ובעלי קרים ונידות וזבות ויולדות וכל העניין אבל אילו הפרשיות בהר ובחוקותי לא שייכי כלל באוהל מעד רק לישראל ולכהנים לכך כתיב בהר סיני דלא תימא הואיל ושייכי קצת לכהנים נאמ' באהל מועד.

פרש"י לפי שהשמיטה לא נשנית בערבות מואב במשנה תורה למדנו שכללותיה ופרטותיה נאמ' בסיני. תימ' היאך יתכן זה שלא נשנית בערבות מואב והא אמ' בפרק השולח שמוט כל בעל משה ידו, בשני שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, ועוד ק' דבסוף הספר כתוב אלה המצות אשר (דבר) [צוה] יי אל בני ישראל בהר סיני, למה נאמר לשם בהר סיני והתם ליכא למימר כמו שפרש"י דלא נשנית בערבות מואב, לכך י"ל (מ"ד) [מ"ה] נאמר בהר סיני בשמיטה לומר לך מה שמיטה שהיא בארץ ונאמרה בסיני אף כל כללותיה ופרטותיה נאמרו מסיני ומה שנ' בסוף הספר בהר סיני לומר לך אפי' אותן מצות שאינם נוהגים אלא לפי שעה נאמרו הכללות והפרטות בהר סיני.

דעת זקנים מבעלי התוספות ויקרא פרק כה פסוק א

(א) בהר סיני. כל הפרשיות של מעל' מראש הספר ועד כאן נאמרו באהל מועד וכלהו שייכי באהל כמו הקרבנות ומצורעים ובעלי קריין ויולדות וכהני' ולוים וכל העניין אבל שתי פרשיות הללו בהר סיני ואם בחקתי לא שייכי כל כך באהל מועד ולא לכהנים לכך נאמר בהר סיני ומ"מ כתבינהו בתורת כהנים לפי שמדברות בשביעית ביובל וערכין וחרמים דשייכי בת"כ. שהם המתקדשים בשני' וביובל וגם כתיב והעברת שופר תרועה וכתוב במקום אחר ובני אהרן יתקעו לפיכך נצטרפו כאן בת"כ ומשום דלא תיסק אדעתין שנאמרו באהל מועד כתיב בהר סיני:

הדר זקנים ויקרא פרק כה פסוק א

(א) בהר סיני. כל הפרשיות של מעלה עד הספר ועד כאן. נאמרו באהל מועד וכולן שייכי באהל מועד הקרבנות הטהורות והטמאות שצריכים ליזהר להכנס במקדש בטומאה ומלאכול קדש

בטומאה כגון זבים ובעלי קריים ומצורעים ויולדות ומלואים וכל הענין. אבל שתי פרשיות אלו בהר סיני ואם בחקותי לא שייכי כל כך באהל מועד ולא לכהנים נאמרו בהר סיני. ומיהו משום דשייכי קצת. דמדברות בשביעית ביובל בערכים דשייכי בכהנים שהכהנים מקדשים השנים. וביובל כתי' והעברת שופר תרועה. וכת' ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות. וגם מדבר בחרמין ובערכין שהכהנים עושים לפי' נצטרפו כאן בתורת כהנים. ומשום דלא תיסק אדעתין שנאמרו באהל מועד כתיב דבהר סיני נאמרו:

רא"ש ויקרא פרק כה פסוק א

(א) בהר סיני. פירש"י מה ענין שמיטה לענין הר סיני והלא כל המצות נאמרו בסיני אלא מה שמטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני כך שנויה בת"כ ונ"ל שכך פירושה לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנת בערבות מואב למדנו שכללותיה ופרטיה כולן נאמרו בסיני ובא הכתוב ולמד על כל דבור ודבור שנדבר למשה שמסיני נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן וחזרו ונשנו בערבות מואב עכ"ל רש"י והרמ"בן ז"ל פירש לפי ששמיטה נאמרו כלליה בפ' ואלה המשפטים ובסיני נאמר כדאמרי' ואלה מוסיף על הראשונים ובזאת הפ' נאמרו פרטיה של שמיטה ואמר בהר סיני ללמדנו כמו שנאמרו כללותיה בסיני כך נאמרו פרטיה ודקדוקיה בסיני ובסוף הספר או' אלה המצות אשר צוה ה' אל בני ישראל להקיש כל המצות לשמיטה לומר לך מה שמיטה נאמרו כלליה ופרטיה בסיני אף כל המצות נאמרו בסיני עם כללותיהם ופרטיהם ואמר עוד כי על הסדר נכתבו אלו הפרשיות כי בדברות הראשונות נצטוה משה על הקרבנות ועל המשכן ועל השמיטה וכיון שחטאו חשב משה שכל הציוויין נתבטלו ושבר הלוחות וכשנתרצה להם הקדוש ברוך הוא צוה משה לישראל מלאכת המשכן מסברת עצמו כיון שנמחל להם ואחר מלאכה המשכן הוצרך לבאר ענין הקרבנות להקריב פתח אהל מועד ואחר חזר לענין השמיטה שנצטוה מסיני כדכתבינן ע"כ:

אדרת אליהו ויקרא פרק כו פסוק מו

(מו) אלה החקים. אלו המדרשות: והמשפטים. אלו הדינין: והתורת. מלמד ששתי תורות נתנו להם לישראל עיין רש"י ז"ל. אר"ע וכי שתי תורות נתנו לישראל והלא תורות הרבה נתנו להם לישראל. זאת תורת העולה. וזאת תורת המנחה. וזאת תורת האשם. וזאת תורת זבח השלמים. זאת התורה אדם כי ימות באהל: אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל. זכה משה להעשות שליח בין ישראל לאביהם שבשמים: בהר סיני ביד משה. מלמד שניתנה התורה הלכותיה ודקדוקיה ופירושיה על יד משה מסיני (וז"ש משה קבל תורה מסיני):

רש"ר הירש ויקרא פרק כו פסוק מו

(מו) אלה החקים וגו'. הרי אלו כל המצוות שניתנו ממתן תורה ועד הנה: כל החוקים הקובעים כללים למוסר, כל הדינים המסדירים את המשפט וכל המצוות המאלפות את הרוח ואת הלב. עליהם - על כל מצוות ה' - נאמר: אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל. הם החולליה היחידה הקושרת אותנו אל ה'. אין דרך אחרת, המתווכת בינינו לבין ה' אלא זו המותווית בתורתו. וכך נאמר זה עתה בתוכחה (לעיל פסוק ג): "אם - בחקתי וגו'"; קירבתנו לה' - כל גורלנו לטוב או למוטב - הכל תלוי בכך, אם נקיים את המצוות או נעבור עליהן. כולם - לא רק עשרת הדיברות - אלא כל החוקים, המשפטים והתורות ניתנו כאחד מפי ה' בסיני, וכולם שווים במעלתם ובחשיבותם. והתורה הנתונה מסיני איננה מוגבלת רק למה שכתוב כאן, אלא היא כוללת גם את מה שנשאר ביד משה לאחר הכתיבה ונמסר מפיו כתורה שבעל - פה:

בהר סיני ביד - משה - "מלמד שניתנה התורה הלכותיה ודקדוקיה ופירושיה על - ידי משה מסיני" (תורת - כהנים).

העמק דבר ויקרא פרק כו פסוק מו

(מו) החקים. אלו המדרשות:

והמשפטים. אלו הדינים, היוצאים ממדרשי המקראות עפ"י חקי התורה, כמש"כ כ"פ ע"פ כמה

ברייטות בספרי ס' דברים וקידושין דל"ז:

והתורות. זהו תורה שבכתב ושבע"פ היינו משניות בלי חקירות. והקדים החקים ומשפטים לתורות, באשר א"א לעמוד לא על הבנת הכתוב ולא על הבנת המשנה אם לא ע"י תלמוד, שהן החקים והמשפטים וכמש"כ בספר שמות פ' קדש לענין תפילין של יד ושל ראש:

אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה. משמעות ביד משה כבר נתבאר בכריתות די"ג שהוא גמרא, וביארנו לעיל ח' ל"ו שהמה החידושים שחידש משה מדעתו ע"י פלפול התלמוד בכח משה. והנה בסוף ס' במדבר מסיים הכתוב אלה המצות והמשפטים אשר צוה ה' ביד משה אל בני ישראל בערבות מואב וגו', וביארנו שם ההפרש בזה המקרא מסיום ס' ויקרא דכתיב אלה המצות אשר צוה ה' אל בני ישראל בהר סיני, דבהר סיני עוד לא ניתן לישראל כח החידוש בפועל עד בואם לערבות מואב, כמבואר בתחלת ס' דברים באורך, מעתה ק' אמאי כתיב כאן החקים ומשפטים, אבל באמת גם בהר סיני נודע אשר בבוא פרשת התוכחה וישראל בגולה, עיקר קיום ישראל תלוי בלמוד התורה שבע"פ ולחדש בכל דור, וזהו אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני, אז בהיות הברית בהר סיני, נתן ה' מתנה טובה שיהיו חקים ומשפטים גורמים השגחתו, וההתקרבות יהי עפ"י אשר יעשו גם המה חדשות כמו שהיה אז ביד משה, וכמו שביארנו בס' דברים שם בהרחב דבר דמש"ה אמר הנביא מלאכי זכרו תורת משה עבדי וגו' חקים ומשפטים, וע"ז אמרו בסנהדרין ד' כ"א ראוי היתה שתנתן התורה ע"י עזרא וכו', שהכונה היה תורה שבע"פ ע"י חוקים ע"ש באורך. והיינו דאי' בב"ב ד"ה א' גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם, ויחלו מעט ממשא מלך ושרים, אמר עולא פסוק זה בלשון ארמית נאמר אי תנו כולהו עתה אקבצם כו', ולא נאמר בלשון ארמי, כ"א תיבה זו יתנו, ובלה"ק הוא ישננו מלשון ושננתם, ולא בחנם נאמר מלה זו בלשון ארמי, אלא משום דכתיב כאן אחר התוכחה אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל, מש"ה כתיב גם כי יתנו בגוים וגו'!

העמק דבר במדבר פרק לו פסוק יג

(יג) והמשפטים. בסוף ספר ויקרא לא כתיב אלא אלה המצות, ולא כתיב והמשפטים, אף על גב שגם בספר ויקרא כתיב הרבה דיני ממונות, אלא משפטים משמע כאן חקירות היוצא מי"ג מדות כדאיתא בסנהדרין דף פ"ז בבאור הכתוב כי יפלא ממך דבר למשפט, ובהר סיני עוד לא ניתן דרך החקירות אלא למשה ולזרעו כדאיתא בנדרים דף ל"ח, ורק בערבות מואב הואיל משה באר התורה כולה על פי דרך הפלפול והחקירות כאשר יבואר ריש ספר דברים, משום הכי כאן שנאמרו בערבות מואב כתיב והמשפטים, דכבר צוה ה' גם על המצות וגם על המשפטים, והיינו דכתיב כאן ביד משה אל בני ישראל. דלשון ביד משה משמעו דברי קבלה שלא נדבר עמו פא"פ אלא בשפע סיעתא דשמיא, כמש"כ כמה פעמים, וע"ע מש"כ בספר ויקרא סוף התוכחה אלה החקים והמשפטים וגו' ביד משה:

משך חכמה במדבר פרק לו פסוק יג

(יג) אלה המצוות והמשפטים אשר צוה ה' ביד משה אל בני ישראל. הנה בסוף בחוקותי (ויקרא כז, לד) כתיב "אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני", וכאן כתיב "ביד משה". ופירושו על פי מה דאמרו רז"ל פרק קמא דיומא (ד, ב) "ויקרא אל משה" - משה וכל ישראל עומדים, ולא בא הכתוב אלא לחלוק כבוד למשה. מיתבי, "קול לו", "קול אליו", משה שומע וכל ישראל לא שמעו! לא קשיא, הא בסיני הא באוהל מועד (עכ"ל). אם כן בסיני הכל שמעו איך השם מדבר

למשה, מה שאין כן באהל מועד לא שמע איש זולתי משה, לכן נאמר "ביד משה". וכן בנחמיה (ח),
יד): ("וימצאו כתוב בתורה, אשר צוה ה' ביד משה אשר ישבו בני ישראל בסוכות". שכמו
שהדבר הנתון ביד של אדם אין רואה זולתו, כן הנבואה היתה מסורה רק למשה. ומה דכתוב אחר
התוכחה (ויקרא כו, מו) "אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל (בהר סיני) ביד משה", שם קאי על
ההלכות המסורות למשה מסיני ופלפולא דאורייתא אשר נמסרו למשה, כמו שאמרו נדרים לח, א
עיינן שם. ועיינן תורת כהנים שם.